

Research Article

The Relationship between Spiritual Intelligence and Test Anxiety Scale in Students of North Khorasan University of Medical Sciences

Salar Poorbarat ¹ , Rezvan Rajabzadeh ² , Jamileh Rahimi ³ , Hamidreza Mohaddes Hakkak ⁴ , Reza Gangi ⁵ , Seyed Hamid Hosseini ^{6,*} , Mohammad Ahmadpour ⁷

¹ BSC Student in Nursing, Student Research Committee, Bojnurd Faculty of Nursing and Midwifery, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

² Department of Epidemiology, School of Public Health North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

³ Department of Epidemiology and Biostatistics, School of Public Health, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

⁴ Assistant Professor, Department of Health Education and Health Promotion, School of Health, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

⁵ Department of Orthopedic Surgery, School of medicine, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

⁶ Department of Public Health, School of Public Health, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran

⁷ Department of Public Health, Maragheh University of Medical Sciences, Maragheh, Iran

* **Corresponding author:** Seyed Hamid Hosseini, Department of Public Health, School of Public Health, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnurd, Iran. E-mail: Hosseini.ha60@gmail.com

DOI: [10.29252/nkjmd-12037](https://doi.org/10.29252/nkjmd-12037)

How to Cite this Article:

Poorbarat S, Rajabzadeh R, Rahimi J, Mohaddes Hakkak H, Gangi R, Hosseini SH, Ahmadpour M. The Relationship between Spiritual Intelligence and Test Anxiety Scale in Students of North Khorasan University of Medical Sciences. *J North Khorasan Univ Med Sci.* 2021;**12**(4):83-89. DOI: [10.29252/nkjms-120411](https://doi.org/10.29252/nkjms-120411)

Received: 22 Oct 2016

Accepted: 19 Feb 2017

Keywords:

Spirituality
Intelligence
Test Anxiety Scale
Students
Academic Success

Abstract

Introduction: Test anxiety is one of the most critical concerns of the education system. Spiritual intelligence is a collection of individual capacities about spiritual resources. Due to the importance of spiritual intelligence on test anxiety and students' mutual success and academic achievement, this study aimed to determine the relationship between spiritual intelligence and test anxiety in North Khorasan University of Medical Sciences students.

Methods: The present study is a cross-sectional analytical study investigating the relationship between spiritual intelligence and test anxiety in 435 students of North Khorasan University of Medical Sciences in 2017-18. The subjects were selected by multistage sampling (stratified and systematic random sampling). Data were collected by King's standardized questionnaire of spiritual intelligence and Sarason test anxiety. Data were analyzed by SPSS 20 software using t-test, Analysis of variance, and Pearson correlation test.

Results: The subjects' mean age was 21.57 ± 3.57 years, and 308 (70.8%) of the issues were female. The mean score of students' spiritual intelligence was $\pm 45.82 \pm 13.9$, and the mean score of exam anxiety was 15.7 ± 6.07 . The results showed a significant and inverse relationship between test anxiety and total spiritual intelligence score. There was a substantial and inverse relationship between spiritual intelligence dimensions, the dimension of critical existential thinking, and personal meaning production with exam anxiety (P -value < 0.001).

Conclusions: According to the results of this study, recognizing the inverse relationship between spiritual intelligence and students' test anxiety can provide a basis for promoting spiritual intelligence and reducing students' stress.

رابطه هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی

سالار پوربرات^۱، رضوان رجب زاده^۲، جمیله رحیمی^۳، حمیدرضا محدث حکاک^۴، رضا گنجی^۵، سید حمید حسینی^{۶*}، محمد احمدپور^۷

^۱ دانشجوی کارشناسی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۲ گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۳ گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران.

^۴ استادیار گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۵ استادیار گروه جراحی ارتوپدی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۶ گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

^۷ استادیار گروه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، دانشکده علوم پزشکی مراغه، مراغه، ایران

* نویسنده مسئول: سید حمید حسینی، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران. ایمیل: Hosseini.ha60@gmail.com

DOI: 10.29252/nkjms-12037

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۰۱	چکیده
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۰۳	مقدمه: اضطراب امتحان یکی از مهم ترین دغدغه های نظام آموزشی می باشد. هوش معنوی مجموعه ای است از ظرفیت های فردی در ارتباط با منابع معنوی می باشد. به دلیل اهمیت تاثیر هوش معنوی بر اضطراب امتحان و متقابلا موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، این مطالعه با هدف تعیین رابطه بین هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی انجام شد.
واژگان کلیدی: هوش معنوی، اضطراب امتحان، دانشجویان، پیشرفت تحصیلی	روش کار: پژوهش حاضر مطالعه ای مقطعی از نوع تحلیلی می باشد که ۴۳۵ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در سال ۱۳۹۶-۹۷ را مورد بررسی قرار می دهد. روش نمونه گیری چند مرحله ای (طبقه ای و تصادفی سیستماتیک) بود. داده ها توسط پرسشنامه های استاندارد هوش معنوی کینگ و اضطراب امتحان ساراسون جمع آوری گردید و داده ها در نرم افزار SPSS ۲۰ با استفاده از آزمون های آماری توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند.
	یافته ها: میانگین سنی افراد مورد بررسی $21/57 \pm 3/57$ سال بود و تعداد ۳۰۸ نفر (۷۰/۸ درصد) دختر بودند. میانگین نمره هوش معنوی دانشجویان $45/82 \pm 13/9$ و میانگین نمره اضطراب امتحان $15/7 \pm 6/07$ بود. نتایج نشان داد که ارتباط معنا دار و معکوس بین اضطراب امتحان و نمره کل هوش معنوی وجود دارد. از ابعاد هوش معنوی، بعد تفکر وجودی انتقادی و بعد تولید معنای شخصی با اضطراب امتحان رابطه معنا دار و معکوس داشتند ($P\text{-value} < 0/001$).
	نتیجه گیری: با توجه به نتایج این پژوهش، شناخت رابطه معکوس بین هوش معنوی و اضطراب امتحان دانشجویان می تواند پایه ای را برای ارتقاء هوش معنوی و کاهش میزان اضطراب دانشجویان فراهم می کند.

مقدمه

اضطراب راه مقابله و واکنشی به استرس است، که می تواند خود را در سه بعد شناختی، عاطفی، رفتاری نشان دهد [۳] بیشتر دانشجویان سطوحی از این اضطراب را تجربه می کنند که می تواند اثرات مفیدی مانند تحریک و تلاش بیشتر برای آموختن و آمادگی پیش از امتحان را داشته باشد [۲]. اما اضطراب شدید می تواند اثرات سوء داشته و تمرکز و عملکرد فرد در امتحان را تحت تاثیر قرار دهد [۴، ۱]. در مطالعاتی که بر روی دانشجویان علوم پزشکی در ایران انجام شده اند، حدود ۴۰ درصد از دانشجویان، اضطراب متوسط و بالایی داشتند

اضطراب یک حالت ذهنی است که نقش مهمی در زندگی و سلامت انسان ها ایفا می کند [۱]. وجود اضطراب به میزان اعتدال سبب سازگاری انسان در زندگی شده و وجود اندک آن اثرات مثبت و مفیدی بر زندگی انسان ها دارد [۱، ۲]. دانشجویان در دوران تحصیل خود متحمل فشار های روانی مختلفی می شوند، اضطراب امتحان یکی از مهمترین تنشهای روانی است که نوعی اضطراب موقعیتی می باشد [۲]. اضطراب امتحان عموماً زمانی در دانشجویان برانگیخته می شود که آنها می دانند عملکرد آنها مورد ارزیابی و سنجش قرار می گیرد. این

[۴-۶]. در مطالعات انجام شده در سایر نقاط جهان نیز شیوع اضطراب امتحان بین ۱۵ الی ۲۲٪ برآورد شده است [۷، ۸]. برای مقابله با اضطراب امتحان و کاهش آن شیوه‌های مختلفی مانند آموزش مدیریت زمان، درمان شناختی- رفتاری، حساسیت زدایی منظم و آموزش مهارت‌های حل مسئله به کار گرفته شده است [۹، ۱۰]. یکی از شیوه‌هایی که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته، تقویت هوش معنوی در افراد برای غلبه بر اضطراب است [۱۱، ۱۲].

هوش معنوی مجموعه‌ای از ظرفیت‌های فردی در ارتباط با منابع معنوی، معنای زندگی و ارتباط یکپارچه بین ما و دنیایی است که در آن زندگی می‌کنیم. هوش معنوی دربردارنده‌ی نوعی اثر سازگاری و رفتار حل مسأله بوده و بالاترین سطوح رشدی را در حیطه‌های مختلف شناختی، اخلاقی، هیجانی و بین فردی را شامل می‌شود که در نهایت منجر به شناخت هدف نهایی زندگی و معنایابی زندگی می‌گردد [۱۳].

[۱۴]. ایمنونز بیان کرده است که هوش معنوی دارای ویژگی‌های متفاوتی می‌باشد که این ویژگی‌ها در افراد مختلف متفاوت است. او هوش معنوی را شامل توانایی تعالی و برتری، توانایی دستیابی به حالات معنوی و عمیق تأمل، مثل مراقبه و تبعیت از خود، توانایی استفاده از ظرفیتها و منابع معنوی برای حل مسائل روزانه می‌داند [۱۵].

برخی مطالعاتی که به بررسی ارتباط بین اضطراب امتحان و هوش معنوی پرداخته‌اند، رابطه معنادار و معکوسی را گزارش کرده‌اند [۱۶]. این در حالی است که در برخی مطالعات دیگر بیان شده است که برخی امور معنوی همچون اسنادها و پایبندی مذهبی با اضطراب امتحان، رابطه معناداری ندارند [۱۸، ۱۹]. از آنجایی که مقوله هوش معنوی در دهه‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته و گسترش یافته، لذا مطالعات کمتری در این زمینه انجام شده است و نتایج آن‌ها دارای ضد و نقیض است. به دلیل اهمیت تاثیر هوش معنوی بر اضطراب امتحان و متقابلاً روی موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی انجام شده است.

روش کار

پژوهش حاضر مطالعه‌ای مقطعی از نوع تحلیلی می‌باشد که در آن رابطه بین هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی مورد بررسی قرار گرفت. نمونه‌گیری از آذر ماه سال ۱۳۹۶ شروع شد و تا سال ۱۳۹۷ ادامه یافت. روش نمونه‌گیری به صورت روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای (طبقه‌ای و تصادفی سیستماتیک) بود. بدین صورت که در مرحله اول به صورت طبقه‌ای و بر اساس فراوانی دانشجویان هر رشته و سپس در مرحله بعدی بر اساس نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک نمونه‌ها انتخاب شدند. معیار ورود شامل دانشجویانی که حداقل یک ترم تحصیلی را گذرانده و مشغول به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی باشند و معیار خروج این پژوهش شامل داشتن اختلالات اضطرابی براساس اظهار نظر دانشجو و انتقالی و یا مهمانی دانشجو به سایر دانشگاه‌ها بود. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه‌ای مشتمل بر سه بخش شامل: ۱- اطلاعات دموگرافیک دانشجویان (سن، جنسیت، وضعیت تاهل، رشته

تحصیلی، ترم تحصیلی، وضعیت سکونت، محل سکونت، درآمد خانوار) ۲- پرسشنامه هوش معنوی کینگ (SISRI) ۳- پرسشنامه اضطراب امتحان ساراسون بود. پرسشنامه هوش معنوی کینگ (SISRI) دارای ۲۴ آیتم می‌باشد که هدف آن سنجش میزان هوش معنوی و ابعاد مختلف آن (تفکر وجودی انتقادی، تولید معنای شخصی، بسط حالت هشیاری، آگاهی متعالی) است. رقیب و همکاران پایایی این پرسش‌نامه را از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش کردند، که از نظر آماری برای هدف‌های پژوهشی مناسب به نظر می‌رسد. بررسی همسانی درونی سؤالهای هر مؤلفه نیز نشان داد که مؤلفه‌های به دست آمده از همسانی درونی بالایی برخوردار هستند [۲۰]. کینگ (۲۰۰۷) ضریب آلفای کرونباخ این ابزار را ۰/۹۵ برآورد نمود و آلفای کرونباخ زیر مقیاس‌های آن از جمله تفکر وجودی انتقادی ۰/۸۸، تولید معنای شخصی ۰/۸۷، آگاهی متعالی ۰/۸۹ و بسط حالت هشیاری ۰/۹۴ بیان شده است [۲۱]. طیف نمره دهی آن بر اساس لیکرت پنج گزینه‌ای است. نمره قابل کسب در خصوص هوش معنوی بین ۰ تا ۹۶ می‌باشد که ۰ تا ۳۹ میزان هوش معنوی پایین، ۴۰ تا ۶۴ میزان هوش معنوی متوسط و ۶۵ تا ۹۶ میزان هوش معنوی بالا در نظر گرفته می‌شود. نکته‌ی حائز اهمیت در پرسشنامه کینگ این است که به فرهنگ یا مذهب خاصی وابسته نیست، بلکه او سعی نموده که به جای دینداری، اعتقادات، ارزش‌ها و باورهای افراد دقیقاً هوش معنوی آنها را بسنجد و این موجب شده که این مقیاس را به راحتی بتوان به صورت فراملی، فرامذهبی و فرافرهنگی به کار برد [۲۰]. پرسشنامه اضطراب ساراسون دارای ۳۷ گویه‌ای با جواب دو حالتی درست و غلط است که برای گزینه بله نمره یک و برای گزینه خیر صفر در نظر گرفته می‌شود. نمره اضطراب امتحان، بین ۰ تا ۱۲ به عنوان استرس امتحان کم، ۱۲ تا ۲۰ استرس امتحان متوسط و ۲۰ و بالاتر به عنوان استرس امتحان زیاد تعریف می‌شود که روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعات متعددی سنجیده شده و با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و همسانی درونی ۰/۹۵ و روایی معیار برابر ۰/۷۲ به دست آمده است که در مجموع قابل قبول می‌باشد [۳]. به منظور جمع‌آوری داده‌ها پس از اخذ تاییدیه از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، پژوهشگران به واحد‌های مورد پژوهش مراجعه کرده و پس از ارائه توضیحات لازم و جلب رضایت شرکت‌کنندگان اقدام به جمع‌آوری اطلاعات نمودند. برای حفظ اصل محرمانگی پرسشنامه‌ها بدون نام بوده و افراد با رضایت آگاهانه پرسشنامه را تکمیل کردند. با توجه به مطالعه خرمی راد و همکاران (۳) ضریب همبستگی ۰،۲۷- در نظر گرفته شد. تعداد ۵۰۰ دانشجوی در این پژوهش شرکت کردند که در نهایت تعداد ۶۴ پرسشنامه به دلیل نقص اطلاعات از مطالعه خارج شدند و داده‌های مربوط به ۴۳۵ پرسشنامه وارد نرم افزار SPSS20 شده و با استفاده از آماره‌های توصیفی (میانگین، فراوانی و درصد) و آزمون‌های تحلیلی شامل تی تست، آنالیز واریانس، آزمون همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این مطالعه ۴۳۵ نفر از دانشجویان، مورد بررسی قرار گرفتند که از میان آنها ۷۰/۸ درصد از شرکت‌کنندگان (۳۰۸ نفر) دختر و بقیه پسر

طرفه مشخص شد که هوش معنوی و اضطراب امتحان با وضعیت سکونت و همچنین نمره اضطراب امتحان با رشته تحصیلی ارتباط معنی داری ندارد. اما بین هوش معنوی و رشته های تحصیلی مختلف تفاوت معنی داری مشاهده شد ($P\text{-value} = 0/033$). آزمون تعقیبی توکی نیز نشان داد که بین گروه ها تفاوت معنی دار آماری وجود نداشت. آزمون آنالیز واریانس یک طرفه نشان داد بین نمره هوش معنوی ($P\text{-value} = 0/845$) و نمره اضطراب امتحان ($P\text{-value} = 0/798$) دانشجویان در ترم های تحصیلی تفاوت معنی دار آماری وجود نداشت. آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین نمره اضطراب امتحان با نمره کل نمره هوش معنوی، تفکر وجودی انتقادی و تولید معنای شخصی به ترتیب با ضریب همبستگی $-0/125$ ، $-0/135$ و $-0/170$ رابطه معکوس و معنی داری دارد ($P\text{-value} < 0/05$). سن دانشجویان با نمره کل هوش معنوی و اضطراب امتحان ارتباط معنی داری نداشت. اما بین سن و آگاهی متعالی (از ابعاد هوش معنوی) رابطه معنی دار دیده شد ($P\text{-value} = 0/007$ و $P = 0/129$).

بودند. میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان $21/57 \pm 3/76$ سال بود. بیشترین تعداد دانشجویان ($36/1\%$) در ترم تحصیلی سوم مشغول به تحصیل بودند (جدول ۱). 290 دانشجو ($66/7\%$) در خوابگاه، 137 دانشجو ($31/5\%$) همراه خانواده های خود و 8 دانشجو ($1/8\%$) با دوستان خود زندگی می کردند. میانگین و انحراف معیار نمره هوش معنوی دانشجویان مورد مطالعه $13/9 \pm 45/82$ بود. از میان دانشجویان، $35/2\%$ هوش معنوی پایین، $57/8\%$ هوش معنوی متوسط و $6/9\%$ هوش معنوی بالایی داشتند. همچنین میانگین و انحراف معیار نمره اضطراب امتحان دانشجویان مورد مطالعه $15/7 \pm 6/07$ به دست آمد. $21/8\%$ از دانشجویان اضطراب امتحان پایین، $44/8\%$ اضطراب امتحان متوسط و $27/1\%$ اضطراب امتحان بالایی داشتند (جدول ۲). براساس نتایج آزمون تی مستقل، هوش معنوی و اضطراب امتحان با جنسیت، وضعیت تاهل و محل سکونت ارتباط معنی داری نداشتند. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش با استفاده از آزمون آنالیز واریانس یک

جدول ۱. مشخصات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده و ارتباط آنها با هوش معنوی و اضطراب امتحان

متغیرها	فراوانی (درصد)	انحراف \pm هوش معنوی (میانگین معیار)	P-Value	انحراف \pm اضطراب امتحان (میانگین معیار)	P-Value
جنسیت			0/655		0/058
مرد	127 (29/2)	45/37 \pm 13/84		14/84 \pm 6/59	
زن	308 (70/8)	40/01 \pm 13/94		16/06 \pm 5/83	
وضعیت تاهل			0/053		0/786
مجرد	358 (82/3)	13/59 \pm 45/64		15/53 \pm 5/77	
متاهل	77 (17/7)	46/67 \pm 15/33		15/74 \pm 6/15	
محل سکونت			0/481		0/839
شهر	411 (95/5)	45/93 \pm 14/02		15/72 \pm 6/02	
روستا	24 (0/5)	43/88 \pm 11/75		15/46 \pm 7/23	
وضعیت سکونت			0/127		0/176
زندگی در خوابگاه	290 (66/7)	45/76 \pm 13/96		15/58 \pm 6/08	
زندگی همراه با خانواده	137 (31/5)	45/37 \pm 13/91		5/95 \pm 16/16	
زندگی همراه با دوستان	8 (1/8)	55/63 \pm 7/05			
رشته تحصیلی			0/033		0/157
پزشکی	76 (17/4)	13/07 \pm 47/82		5/99 \pm 14/86	
دندان پزشکی	44 (10/1)	12/31 \pm 45		6/14 \pm 15/95	
پرستاری	44 (10/1)	13/45 \pm 41/41		5/91 \pm 15/50	
مامایی	42 (9/7)	13/1 \pm 47/6		6/46 \pm 15/95	
اتاق عمل	40 (9/2)	13/53 \pm 43/9		6/33 \pm 18/2	
هوشبری	40 (9/2)	15/51 \pm 49/92		6/25 \pm 15/78	
علوم آزمایشگاهی	22 (5/1)	16/05 \pm 47/32		4/86 \pm 14/32	
بهداشت محیط	41 (9/4)	16/09 \pm 41/32		6/29 \pm 14/55	
بهداشت عمومی	56 (12/8)	14/72 \pm 48/61		5/77 \pm 16/61	
بهداشت حرفه ای	20 (4/6)	14/03 \pm 43/8		4/14 \pm 14/2	
فوریت پزشکی	7 (1/6)	13/98 \pm 43/14		9/4 \pm 17/71	

جدول ۲. فراوانی و درصد شاخص هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان شرکت کننده

نمره	هوش معنوی تعداد (درصد)	اضطراب امتحان تعداد (درصد)
پایین	153 (35/2)	122 (28/04)
متوسط	252 (57/9)	195 (44/82)
بالا	30 (6/9)	118 (27/12)
کل	435 (100)	435 (100)

جدول ۳. ضریب همبستگی شاخص هوش معنوی و زیر مجموعه های آن با نمره اضطراب امتحان

متغیر	سن	تفکر وجودی انتقادی	تولید معنای شخصی	آگاهی متعالی	بسط حالت هشیاری	هوش معنوی	نمره اضطراب امتحان
سن							
ضریب همبستگی پیرسون	۱	-۰,۰۵۲	-۰,۰۲۷	-۰,۱۲۹	-۰,۰۳۲	-۰,۰۷۳	-۰,۰۶۰
سطح معنی داری (P-value)		۰,۲۸۱	۰,۵۷۶	۰,۰۰۷	۰,۵۰۴	۰,۱۲۹	۰,۲۱۲
تفکر وجودی انتقادی							
ضریب همبستگی پیرسون	۱		۰,۶۶۹	۰,۶۹۷	۰,۵۰۶	۰,۸۸۴	-۰,۱۳۵
سطح معنی داری (P-value)			P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	۰,۰۰۵
تولید معنای شخصی							
ضریب همبستگی پیرسون	۱			۰,۶۸۱	۰,۴۹۷	۰,۸۵۷	-۰,۱۷۰
سطح معنی داری (P-value)				P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱
آگاهی متعالی							
ضریب همبستگی پیرسون	۱				۰,۴۹۱	۰,۸۶۸	-۰,۰۶۹
سطح معنی داری (P-value)					P<۰,۰۰۱	P<۰,۰۰۱	۰,۱۵۳
بسط حالت هشیاری							
ضریب همبستگی پیرسون	۱					۰,۷۱۴	-۰,۰۲۴
سطح معنی داری (P-value)						P<۰,۰۰۱	۰,۶۱۶
نمره هوش معنوی							
ضریب همبستگی پیرسون							۱
سطح معنی داری (P-value)							۰,۰۰۹

بحث

نگری و غیر مادیانه) بیان کرده است [۲۱]. جوانی بازه ی زمانی است که ممکن است فرد تحت تاثیر نگرش دیگران قرار گرفته و بلوغ معنوی وی به تاخیر بیفتد. در سایر مطالعات این بازه ی زمانی ۱۹ تا ۳۵ سال عنوان شده است [۲۴، ۲۵]. لذا با توجه به اینکه در مطالعه ما دامنه سنی دانشجویان بین ۱۸ تا ۴۰ سال و با میانگین ۲۱/۵۷ بود، می توان نتیجه گرفت که بالا رفتن آگاهی متعالی و تاثیر آن بر هوش معنوی وابسته به گذار از این مرحله از زندگی است. در بررسی های انجام شده مشخص شد تفکر وجودی انتقادی از ابعاد هوش معنوی با اضطراب امتحان رابطه معکوس و معنا داری دارد. کینگ تفکر وجودی انتقادی را به عنوان یک توانایی برای اندیشیدن نقادانه در رابطه با معناداری، ادراکات مافوق حسی بشر (واقعیت، مرگ، هستی) و نگاهی فلسفی به وجود تعریف کرده است [۲۵]. همچنین یوسفی بیان کرده است که تفکر انتقادی یک نوع تفکر هدف مند، منطقی و تعمق آمیز است که برای تصمیم گیری، حل مسائل و تسلط بر مفاهیم صورت می پذیرد [۲۶]. در نهایت با توجه به دیدگاه ها و تئوری های بیان شده می توان گفت کسب این توانایی باعث شده که فرد احساس کنترل، توانایی حل مسائل و تسلط بر مفاهیم بیشتری داشته و از این رو اضطراب امتحان کمتری را تجربه کند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که تولید معنای شخصی از ابعاد هوش معنوی با اضطراب امتحان رابطه معکوس و معنا داری دارد. این یافته همسو با مطالعه محمدی و همکاران است [۲۷]. کینگ تولید معنای شخصی را به عنوان توانایی برای ساختن هدف زندگی و بهره مندی از تجربیات جسمی و ذهنی جهت تسلط بر زندگی تعریف کرده است [۲۸]. در تعریفی دیگر توسط رکر تولید معنای شخصی به معنای "داشتن هدف در زندگی، داشتن احساس هدایتگر و دلیلی برای وجودیت" تعریف شده است [۲۹]. تولید معنای شخصی می تواند سبب تسلط بر یک هدف زندگی و استنباط هدف فرد در همه وقایع و تجربیات شود [۳۰]. از این رو می توان نتیجه گرفت که بهره مندی از

مطالعه حاضر جهت بررسی رابطه هوش معنوی و اضطراب امتحان در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی انجام شد. نتایج حاصل از مطالعه نشان داد که ارتباط معنا دار و معکوس بین اضطراب امتحان و نمره کل هوش معنوی وجود دارد (P-value = ۰/۰۰۷ و $r = ۰/۱۲۹$) که با مطالعه خرمی راد و همکاران همسو بود [۱۶]. این در حالی است که بیش از دو سوم دانشجویان مورد مطالعه نمره اضطراب امتحان متوسط به بالا داشته اند که با مطالعه یزدانی و همکاران همسو بود [۲]. در تأیید ارتباط معکوس و معنادار مشاهده شده بین هوش معنوی با اضطراب امتحان، تحقیقات بیان کرده اند که هوش معنوی فرآیندی انطباقی جهت حل مسائل روزانه و دستیابی به هدف براساس اطلاعات معنوی می باشد [۲۲]. اما با توجه به این که عوامل متعددی مانند تیپ شخصیتی افراد، روان رنجوری، عزت نفس پایین در زندگی سبب افزایش نمره اضطراب امتحان می شود [۲۳] از این رو هرچند نمره هوش معنوی دانشجویان متوسط و بالا گزارش شده است اما به دلیل عدم سنجش عوامل تاثیرگذار دیگر بر نمره اضطراب امتحان، می توان متوسط و بالا بودن اضطراب امتحان دانشجویان مرتبط با آن عوامل دانست. بین عوامل دموگرافیک همچون جنسیت، وضعیت تاهل، محل سکونت و اضطراب امتحان و هوش معنوی رابطه معناداری مشاهده نشد. این نتایج همسو با مطالعات دیگر بود به طوری که در پژوهش های معدلی و همکاران و حاتمی و همکاران بیان شده است که بین عوامل دموگرافیک و اضطراب امتحان رابطه معنا داری وجود نداشت [۲، ۱]. سن دانشجویان با نمره کل هوش معنوی و اضطراب امتحان ارتباط معنی داری نداشت. که با مطالعه خرمی راد و همکاران همسو بود [۱۶] اما بین سن و آگاهی متعالی (از ابعاد هوش معنوی) رابطه معنی دار دیده شد. کینگ آگاهی متعالی را توانایی شناخت وجود خود و تمایز آن با دیگران (نگرش درونی و بیرونی) و جهان مادی (تفکر کل

امتحان به منظور افزایش کیفیت یادگیری دانشجویان باشد. شناخت رابطه بین هوش معنوی و اضطراب امتحان دانشجویان، پایه ای را برای بهبود هوش معنوی و کاهش میزان اضطراب دانشجویان فراهم می کند. با توجه به ارتباط معکوس و معنا دار تفکر وجودی انتقادی از ابعاد هوش معنوی با اضطراب امتحان، وجود چنین ارتباطی با توجه به ماهیت تفکر وجودی انتقادی که یک نوع تفکر هدف مند، منطقی و تعمق آمیز است که برای تصمیم گیری، حل مسائل و تسلط بر مفاهیم می باشد با تقویت این بعد از ابعاد هوش معنوی می توان به کاهش اضطراب امتحان دانشجویان کمک کرد از این رو می تواند با همکاری معاونت آموزشی و معاونت دانشجویی و فرهنگی، برنامه ریزی های آموزشی و فرهنگی لازم توسط گروه های مختلف آموزشی در دانشگاه صورت گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب در مرکز تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی، تهران(نصر) با کد ۹۶۰۱۲۲ می باشد. بدین وسیله مراتب سپاس خود را از مرکز تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی، تهران(نصر) به عنوان حامی مالی، معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی و همچنین اساتید، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی اعلام می داریم.

References

- Moaddeli Z, Ghazanfari Hesamabadi M. A survey on the students' exam anxiety in the Fatemeh (PBUH) College of Nursing and Midwifery, Spring 2004. *Strid Develop Med Educat*. 2005;1(2):65-72.
- Hatami Z, Ardalan M. Comparison of exam anxiety level among students of Kurdistan University of Medical Sciences faculties and its relation with some demographic characteristics in 2006-2007 academic year. *Sci J Kurdistan Univ Med Sci*. 2008;14(4):99-105.
- Yazdani F. Test anxiety and academic performance in female nursing students. *Quarter J Nurse Vission*. 2012.
- Cheraghian B, Fereidooni-Moghadam M, Baraz-Pardejani S, Bavarsad N. Test anxiety and its relationship with academic performance among nursing students. *Knowledge Health*. 2008;3(3-4):25-9.
- Asayesh H, Hosseini MA, Shariffard F, Taheri Kharameh Z. The relationship between self-efficacy and test anxiety among the paramedical students of Qom University of Medical Sciences. *J Advance Med Educat*. 2016;1(3):15-23.
- Karami M, Dehdashti AR, Bahrami M. Prevalence of Test Anxiety Among Public Health Students at Semnan University of Medical Sciences in 2017: A Short Report. *J Rafsanjan Univ Med Sci*. 2018;17(3):275-82.
- Putwain D, Daly AL. Test anxiety prevalence and gender differences in a sample of English secondary school students. *Educat Stud*. 2014;40(5):554-70. doi: 10.1080/03055698.2014.953914
- Thomas CL, Cassady JC, Finch WH. Identifying severity standards on the cognitive test anxiety scale: cut score determination using latent class and cluster analysis. *J Psychoeducat Assessment*. 2018;36(5):492-508. doi: 10.1177/0734282916686004
- Yaghobi A, Mohagheghi h, Erfani n, Olfatii n. The Effect of Time Management on Test Anxiety of First Grade High School Girls in Hamadan City. *J Ilam Univ Med Sci*. 2013;21(1):70-7.
- Mahmoodi F, Poor-Taleb N, Sadeghi F. A meta-analysis of the effectiveness of different treatment approaches on exam anxiety in Iran. *J Urnal Manafement Sys*. 2018;9(31):47-68.

این توانایی سبب شده که فرد در موقعیت های زندگی خود به جای پاسخ های نادرست در موقعیت های استرس زا، با آرامش و آگاهی بیش تری عمل کند. لازم به ذکر است، این پژوهش بر روی دانشجویان رشته های علوم پزشکی انجام شده است که به دلیل ماهیت رشته های علوم پزشکی، دانشجویان در این رشته ها نسبت به سایر رشته های دانشگاهی، اضطراب و استرس بیشتری را تجربه می کنند. همچنین با توجه به اینکه اکثر نمونه ها در این پژوهش، در فصل امتحانات دانشجویان وارد مطالعه شده اند، لذا ممکن است یکی از عوامل موثر بر شیوع برآورد شده در مورد اضطراب امتحان این موضوع باشد، از دیگر محدودیت های این پژوهش می توان به عدم بررسی سایر عوامل تاثیر گذار بر اضطراب امتحان اشاره نمود لذا باید در تعمیم دادن نتایج این مطالعه به کل جامعه دانشجویان احتیاط لازم را در نظر گرفت. به دلیل مقطعی بودن این مطالعه پیشنهاد می شود جهت بررسی ارتباط دقیقتر بین هوش معنوی و اضطراب مطالعاتی به صورت همگروهی یا مورد-شاهد انجام شود.

نتیجه گیری

با توجه به ارتباط معکوس و معنا دار هوش معنوی و اضطراب امتحان، چنین ارتباطی می تواند نقطه آغازی برای برنامه ریزی در دانشگاه ها در زمینه انجام مشاوره های تخصصی و ارائه راهنمایی لازم در زمینه چگونگی افزایش هوش معنوی و استفاده از آن در جهت کاهش اضطراب

- Heidari M, Shahbazi c. An assessment of the effect of recitation of the quran on exam anxiety in nursing and emergency medicine students. *Step Develop Med Educat*. 2015;12(1):56-69.
- Ghorbani F, Ghorbani Z, Avazeh A. The Effect of Listening to the Holy Quran on the Level of Pre-Exam Anxiety of Secondary School Students in Zanjan City, in 2011. *J Zanjan Univ Med Sci*. 2014;22(90):89-96.
- Khodayari Fard M, Ghobri Bonab B, Sohrabi F, Khorami Markani A, Zamanpoor E, Raghebani R, et al. Assessing Construct Validity of Spiritual Intelligence Scale in Iranian Students. *Iran J Med Ethic History Med*. 2018;11(1):329-40.
- Mohammadi S, Soleymanpoor L, Borhani F, Roshanzadeh M. Spiritual Intelligence and Spiritual Wellbeing in the Students of a Nursing College. *Iran J Nurs (IJN)*. 2018;31(113). doi: 10.29252/ijn.31.113.1
- Emmons RA. Spirituality and intelligence: Problems and prospects. *Int J Psychol Religion*. 2000;10(1):57-64.
- Khoramirad A, Arsangjang S, Ahmaritehran H, Dehghani H. The Relation between Spiritual Intelligence and Test Anxiety Among Nursing and Midwifery Students: Application of Path Analysis. *Iran J Med Educat*. 2013;13(4):319-30.
- Jamshidi MA, Moghadam MF, Ghorbani S, Farhoush M. Self-efficacy and resilience as mediators in the relationship between test anxiety and spiritual intelligence among high school students in Qom. *J Res Religion Health*. 2017;4(1):7-21.
- Rasuli M, Mir-Nasab M, Badri R. Study of relationship between religious and nonreligious causal attributions with test anxiety of third year high school girls in Tabriz. *Behav Sci*. 2012;4(11):61-79.
- Barzegarbrafruee M, Janbozorgi M, Beheshteh N. Role Of Religious Affiliation And Gender In Test Anxiety. *Islamic Stud Psychol*. 2012;6(10):43-61.
- Righib MS, Ahmadi SJ. Validation of King's Spiritual Intelligence Scale (SISRI-24) in Isfahan University Students. *J Psychol Achieve*. 2010;17(1):141-64.
- King D. The spiritual intelligence project. Trent University, Canada: www.dbking.net; 2007.

22. Righib MS, Ahmadi SJ. Analysis of the level of spiritual intelligence of Isfahan University students and its relation with demographic characteristics. *J Educat Psychol Stud.* 2009;5(8):39-56.
23. Khosravi M, Bigdley AA. The relationship between personality traits and exam anxiety in students. *J Behav Sci.* 1387;2(1):-.
24. Keniston K. Youth: A "new" stage of life. *America Scholar.* 1970:631-54.
25. Duffy RD, Blustein DL. The relationship between spirituality, religiousness, and career adaptability. *J Vocation Behav.* 2005;67(3):429-40.
26. Yousefi A, Gordanshekan M. Critical Thinking. *Iranian Journal of Medical Education.* 1390;11(9):-.
27. Mohammadi MJ, Mohammadi Woldani A. The Relationship between Spiritual Intelligence and Anxiety and Quality of Life among Non-Native Students of Islamic Azad University Tehran Medical Branch Relationship between Spiritual Intelligence and Anxiety and Quality of Life. *Develop Jundishapur Educat.* 1396;8:-.
28. King DB, DeCicco TL. A viable model and self-report measure of spiritual intelligence. *Int J Transpersonal Stud.* 2009;28(1):8. [doi: 10.24972/ijts.2009.28.1.68](https://doi.org/10.24972/ijts.2009.28.1.68)
29. Reker GT. Personal meaning, optimism, and choice: Existential predictors of depression in community and institutional elderly. *Gerontologist.* 1997;37(6):709-16. [doi: 10.1093/geront/37.6.709](https://doi.org/10.1093/geront/37.6.709); [pmid: 9432987](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9432987/)
30. Wong PT. Personal meaning and successful aging. *Canadian Psychol Psychologie Canadienne.* 1989;30(3):516. [doi: 10.1037/h0079829](https://doi.org/10.1037/h0079829)